

СХВАЛЕНО

Вченою Радою

Державної наукової установи

«Інститут модернізації змісту освіти»

Протокол № 9 від 29 листопада 2023 року

**Методичні рекомендації
з проведення експертизи на відповідність
адаптації завдань та ілюстративної частини об'єкта грифування
до психофізичних особливостей сприймання осіб з порушенням зору**

Реалізація положень законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», концепції Нової української школи передбачає створення сучасного освітнього середовища, посилення вимог до якості навчальної літератури, у т. ч. адаптованих підручників для осіб із порушеннями зору.

Важлива роль у цьому процесі належить експертам, які здійснюють експертизу адаптованих підручників, від їх професійної компетенції та практичного досвіду.

Підручник для осіб із порушеннями зору – це адаптований рельєфно-крапковий (збільшеним шрифтом) варіант плоскодрукованого підручника для закладів загальної середньої освіти. Відповідно до Порядку забезпечення підручниками та посібниками здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 р. № 41 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13 жовтня 2020 р. № 957), підручники для осіб із порушеннями зору адаптуються та друкуються рельєфно-крапковим і збільшеним шрифтом серед тих підручників, які набрали найвищий результат вибору закладами освіти у відповідних конкурсних відборах підручників.

Адаптація передбачає зміну характеру подачі матеріалу в підручнику на форму, доступну для осіб з порушеннями зору, без зміни змісту чи концептуальної складності навчального завдання. Отже, скорочення, спрощення навчального матеріалу не допускається.

Необхідність адаптації навчального матеріалу у підручниках для сліпих дітей обумовлена як специфікою дотиково-слухового способу сприймання і пізнання навколишньої дійсності, недостатньою сформованістю предметно-просторових уявлень незрячих учнів, своєрідністю методичних прийомів, які застосовуються у навчанні, так і особливостями, зумовленими власне способом рельєфно-крапкового письма і читання.

Адаптація підручників для незрячих, зазвичай, здійснюється тифлопедагогами, які володіють методиками викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів здобувачам освіти із порушеннями зору, та передбачає зміну характеру завдань, спрямованих на візуальний спосіб

сприймання; заміну графічного матеріалу підручника текстовими позначеннями, рельєфно-графічними зображеннями чи описовими конструкціями; перерозподіл складного схематичного чи текстового матеріалу (таблиці, схеми, завдання) на менші блоки, без зміни загального змістового наповнення.

Під час експертної оцінки адаптації завдань та ілюстративної частини підручника до психофізичних особливостей сприймання незрячих здобувачів освіти, слід проаналізувати, чи дотримані наступні принципи:

графічні позначення замінені текстовими або знаковими. Текст підручника не переобтяжений додатковими умовними позначеннями;

зміст підручника містить наскрізну нумерацію сторінок, інформація окремими блоками не подається;

засобами виділення інформації є лінії, рамки, у які беруться правила чи інша необхідна для запам'ятовування інформація, різноманітні дужки тощо;

таблиці невеликі за розміром, матеріал згрупований не більше як у 2 (максимум 3) колонки, нескладні;

складні та великі за обсягом таблиці, що наявні в оригінальному плоскодрукованому підручнику, інтерпретовані у текстову інформацію із зміною завдань до неї. Наприклад: «Розгляньте наведену таблицю» змінено на «Прочитайте подану нижче інформацію»;

завдання до вправ, параграфів, тем тощо згруповано блоками. Наприклад, усі завдання до вправи розміщені перед вправою, або усі запитання і завдання до теми – після відповідного розділу, параграфа тощо. Завдання до тем, розділів, параграфів пронумеровані. Проте пам'ятаємо, тифлопедагог, якій адаптує підручник, не може кардинально змінювати чи порушувати його авторську структуру;

завдання із зображеннями чи фотографіями, що наявні в оригінальному плоскодрукованому підручнику, які неможливо передати рельєфно-графічно, замінені аналогічними, такими, що не потребують візуалізації, передані описово;

вірші, математичні приклади, будь яка інша інформація (за винятком табличної) розміщені на сторінці підручника в одну шпальту;

інформація, розміщена на обкладинках, форзацах чи безпосередньо наприкінці оригінального плоскодрукованого підручника (словники, довідники, таблиці тощо) перенесені до тексту, в якому безпосередньо про неї згадується або розміщені наприкінці кожної частини підручника;

підручник містить зразки виконання завдань, вправ, текстові ілюстративні приклади, інформацію для порівняння тощо, наявні в оригінальному плоскодрукованому підручнику, які доступні для сприймання осіб з порушеннями зору.

складний схематичний чи текстовий матеріал (таблиці, схеми, завдання), перерозподілено на менші блоки, без зміни загального змістового наповнення.

Під час експертної оцінки адаптації завдань та ілюстративної частини підручника до психофізичних особливостей сприймання здобувачів освіти зі зниженим зором, слід проаналізувати, чи дотримані наступні принципи:

кегель шрифту основного тексту становить не менше 16-20 пунктів;
 шрифт чіткий, без прикрас;
 написи, розміщені вертикально чи по колу відсутні;
 цифри виразні, чітко зазначені особливості окремих елементів
 (наприклад, 5 і 9; 6 і 8);

зображення предметів та явищ реалістичні, з чітким виділенням усіх
 суттєвих ознак, форми зображувальних предметів не спотворені, малюнки
 виразні;

наочність не перевантажена зайвими деталями, зображення об'ємних
 предметів із багатьма дрібними деталями відсутні;

малюнки чітко відображають усі суттєві ознаки предмета, неістотна
 інформація про предмет, наявна на малюнку оригінального підручника,
 вилучена;

складні зображення поділено на окремі малюнки й представлено
 поетапно;

при поєднанні червоного й зеленого, синього й зеленого кольорів
 використовуються контрастні відтінки (темний - світлий) та чіткий контур, що
 виділяє ці кольори;

ширина ліній зображень – не менш як 1 мм;

розмір зображення (його частини) від 3 до 15 мм;

таблиці містять 3-5 стовпчиків, висота літер не менше 10 мм, цифр –
 12-14 мм;

схеми включають не більше 5 елементів, відрізняються за формою,
 штрихуванням, кольором, розміром, фактурою. Для вказівки напрямку
 використано суцільні стрілки. Відмінність між стрілками підкреслено зміною їх
 товщини та кольору. Розміри елементів зображення вище від букви цифр не
 менш ніж у 4-5 разів.

Якщо частина завдань або ілюстрації адаптованого підручника не
 враховують психофізичні особливості сприймання здобувачів освіти з
 порушеннями зору, в експертному висновку експерт посторінково зазначає ці
 моменти.

Експерт на підставі аналізу, робить один із висновків:

«Завдання та ілюстративна частина адаптованого підручника
 відповідають психофізичним особливостям сприймання осіб із порушеннями
 зору»;

«Завдання та ілюстративна частина адаптованого підручника не
 відповідають психофізичним особливостям сприймання осіб із порушеннями
 зору. Направити на доопрацювання».

Зразок оформлення експертного висновку

ЕКСПЕРТНИЙ ВИСНОВОК

(назва видання, категорія користувачів, рік навчання)

(автор(и)/укладач(і))

*(Оцінка відповідності адаптації
завдань та ілюстративної частини об'єкта грифування до психофізичних
особливостей сприймання осіб з порушенням зору):*

Окремі зауваження та коментарі _____

Висновок:

Експерт:
(ПІБ, посада, місце роботи,
педагогічне/ вчене звання)

(підпис)

дата